

KÖNYVAJÁNLÓ

A magányos sétáló álmodozásai – Walter Benjamin időutazása

Saint Germain gróf a korát firtató kérdésekre titokzatos mosollyal azt szokta válaszolni: négyezer éves vagyok. Ez az idegen akcentusú Saint Germain lódit – vélték XV. Lajos udavárban, s azzal gyanúsították a gróft, hogy kilencszáz évet hozzáad korához.

Saint Germain gróf a korát firtató kérdésekre titokzatos mosollyal azt szokta válaszolni: négyezer éves vagyok. Ez az idegen akcentusú Saint Germain lódit – vélték XV. Lajos udavárban, s azzal gyanúsították a gróft, hogy kilencszáz évet hozzáad korához. Halhatatlanságát azonban még a pletykás komornyikok sem merték kétségbe vonni, elvégre a gróf úgy beszélt a régi korok titkairól és eseményeiről, mintha valóban tanújuk lett volna.

A legendabeli Saint Germainhez hasonló „titkok tudója” volt a hatalmas műveltségű Walter Benjamin is, csak éppen ő valós személy volt – Kafka, Thomas Mann és Kosztolányi kortársa. Hitler uralomra jutása után Párizsba emigrált, majd amikor 1940-ben a német csapatok megszállták Párizst, Spanyolország felé menekült tovább. A Pireneusokban kapták el a határőrök, de a Gestapónak már nem tudták átadni: Walter Benjamin morfiumentúladolással öngyilkosságot követett el.

Memoárjai két vékony kötetben jelentek meg. Az Egyirányú utcát – akárcsak Kafka könyveit – a Rowohlt Verlag adta ki (1928-ban); a Berlini gyermekkorából azonban Benjamin haláláig csak rövid részletek jelentek meg, s azokat is Detlef Holz álnéven publikálta, zsidó származását titkolandó.

A barátai szerint mindig „mélységesen szomorú” Benjamin szélsőségesen melankolikus alkat volt, aki – családos emberként is – az egyedüllétet tartotta az egyetlen lehetséges és elviselhető állapotnak, s úgy érezte, az állandó kapcsolat zsákutca egy alkotó ember számára. Tökéletes összpontosítással dolgozott – még akkor is, amikor hasikísérleteket végzett magán.

Az Egyirányú utca és a Berlini gyermekkor egyaránt különös könyv. Benjamin szinte beteges szenvedéllyel vonzódott a „törmelékekhez”, szeretett elidőzni a romok felett, vagy ahogy Susan Sontag írta róla A Szaturnusz jegyében c. esszében: általános érvényűvé emelte a barokk romkultuszt.

Törmelékeket, műtadarabokat gyűjtött, s ezeket montázstechnikával illesztette egymás mellé. Ahogy a haldoklók szeme előtt kis képkockákban leperreg életük, úgy látta saját gyermekkorának Berlijét, apró mozaikokban. Mint egy szórakozott régész, aki elveti a pozitivistá hozzáállást, taláalomra választott ki fossziliákat, s azokból próbálta összerakni a múltat: a kandeláberek pislákoló fényéből, egy kirakatból, egy kopott cégérből, a fehérneműket őrző komódból, a régi könyvek archaikus csendjéből és a cintányérok lármájából, amikor a rezesbanda rázendített a berlieni állatkert melletti ligetben, pelikánok és kócsagok rikácsolása közepette.

Benjamin Berli-nkönyve nem egy letűnt világ kordokumentuma, mert a dokumentum – írja egy helyütt – a primitív ember megnyilvánulási formája. Sokkal inkább a magányos kószáló, a mindent aprólékosan megfigyelő (s a látottakat azonnal továbbszínező) flaneur sajátos bedekkere. A flaneur, akit a mikrovilágok érdekelnek, azok az apró rezdülések és apró mintázatok, az a rejtett ornamentika, amely a felületes szemlélő számára láthatatlan marad. A finom kontúrok megfigyeléséhez ironia és önironia is szükségeltetik; az a képesség, amely lehetővé teszi az egyén számára, hogy elkülönüljön a közösségi léttől. Benjamin éppen az ironiát hiányolta a weimari Németországból – ezért utálta Wagnert, Heideggeret és a harsány, de merev expresszionizmust.

Ő viszont nem csupán az ironia nagymestere volt, hanem ragyogó stilszta is, s írásainak ezt az erényét a fordítás gördülékeny, tiszta magyar nyelven adja vissza (mindez persze természetes elvárás az olvasó részéről, a mai, kontrollfordítók nélküli kiadói gyakorlatot tekintve mégis ritka kivételt jelent).

„A gondolkodás kiváló narkotikum” – írta Benjamin. A súlyos gondolkodásfüggők olvassák el könyvét. Olyan élményben lesz részük, „mint amikor a falba vágott keskeny résen át fénypászma hull az alkímista szobájába, és felragyogtatja a kristályokat, gömböket, triangulumokat.”

GAZDAG JÓZSEF

<http://www.uj szo.com/clanok.asp?cl=180676>

[2007. 02. 17.]